

INNOVATION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TALABALARNING IJODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Jalolov Shavkat Choriyevich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarning ijodiy va kompozitsion fikrlashini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning roli yoritiladi. Raqamli ta’lim vositalari, interaktiv metodlar va loyihaviy yondashuvlar orqali talabalar ijodiy faoliyatining samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shovdirov S.A. va boshqa olimlarning ilmiy qarashlari asosida innovatsion texnologiyalarni san’at ta’limiga joriy etishning afzalliklari va pedagogik shart-sharoitlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari talabalarda ijodiy tafakkur, estetik did va kasbiy kompetensiyani shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: innovatsion texnologiyalar, ijodiy fikrlash, kompozitsion tafakkur, san’at ta’limi, badiiy kompetensiya, raqamli muhit, interaktiv metodlar.

Hozirgi davrda ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish, uni innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish pedagogik nazariya va amaliyotning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Ayniqsa, san’at va dizayn sohasidagi ta’limda innovatsion yondashuvlar talabalarning estetik qarashini, ijodiy tafakkurini va kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda hal qiluvchi o‘rin tutadi.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim muhitini yangilab, o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bu jarayonda o‘qituvchining vazifasi faqat bilim berish emas, balki talabalarning mustaqil o‘rganish, izlanish va ijodiy faoliyatini rag‘batlantirishdan iborat bo‘lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, innovatsion pedagogik texnologiyalar san’at ta’limi tizimida kompozitsion fikrlashni shakllantirish, estetik idrokni rivojlantirish va kasbiy tayyorgarlikni kuchaytirishda samarali vosita sifatida e’tirof etilmoqda.

Shovdirov S.A. (2025) o‘z tadqiqotlarida “flipped classroom” (teskari sinf) texnologiyasi asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalar ijodiy faoliyatini faollashtirishini, ularning badiiy va texnik kompetensiyalarini uyg‘unlashtirish imkonini berishini ta’kidlaydi. Bu yondashuv talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, g‘oya ishlab chiqish va estetik muvozanatni anglash qobiliyatini kuchaytiradi.

Bugungi kunda san'at ta'limida raqamli vositalardan foydalanish — kompyuter grafikasi, 3D modellashtirish, virtual ekspozitsiyalar yaratish — talabalarga o'z g'oyalarini zamonaviy shaklda ifoda etish imkonini bermoqda. Bu esa ularning kompozitsion tafakkurini kengaytirish, ijodiy tashabbusini oshirish va badiiy kompetensiyasini takomillashtirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Ta'lim tizimining hozirgi bosqichida ijodiy fikrlashni rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ijodiy fikrlash, ayniqsa, san'at va dizayn yo'nalishidagi ta'lim jarayonida nafaqat estetik tafakkurni, balki mantiqiy, tahliliy va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini ham shakllantiradi. Zamonaviy raqamli davrda bunday qobiliyatni rivojlantirish uchun an'anaviy ta'lim usullari yetarli emas, shu bois innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarur bo'lmoqda. Ushbu texnologiyalar o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, talabaning faol subyekt sifatida ishtirokini ta'minlaydi va o'qituvchi bilan o'zaro ijodiy hamkorlikni kuchaytiradi.

Innovatsion texnologiyalarning asosiy afzalligi shundaki, ular ta'lim jarayonini interaktiv, multimedaviy va shaxsga yo'naltirilgan shaklga keltiradi. O'qituvchi endi faqat bilim manbai emas, balki yo'naltiruvchi, maslahatchi va ijodiy muhitni tashkil etuvchi rolida namoyon bo'ladi. Talaba esa tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil izlanish olib boruvchi, muammoni tahlil qiluvchi va yangicha yechim topuvchi shaxs sifatida shakllanadi. Bu yondashuv Shovdirov S.A. (2024–2025) tomonidan ilgari surilgan didaktik qarashlarga uyg'un bo'lib, u talabalarning badiiy-kompozitsion fikrlashini rivojlantirishda “flipped classroom” va “project-based learning” texnologiyalarining o'rni alohida ekanini ta'kidlaydi.

Tajriba natijalari shuni ko'rsatadiki, “teskari sinf” texnologiyasi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda talabalar o'quv materiallarini darsdan oldin mustaqil o'zlashtirib, amaliy mashg'ulot vaqtida o'z bilimlarini amaliy ijod orqali mustahkamlash imkoniga ega bo'ladi. Masalan, talabalarga avvaldan kompozitsiya, rang va shakl muvozanati haqida video-lektsiyalar taqdim etiladi. Dars jarayonida esa ular o'z loyihalarini muhokama qiladi, badiiy yechimlarni birgalikda ishlab chiqadi va o'zaro baholaydi. Bunday yondashuv nafaqat bilimni mustahkamlaydi, balki ijodiy tahlil va muloqot madaniyatini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, loyiha asosida o'qitish metodining samaradorligi ham yuqori. Bu yondashuvda talabalar real muammolarni hal qilish jarayonida o'z g'oyalarini ifoda etadi, natijada ularda mas'uliyat, mantiqiy tahlil va estetik qarash uyg'un rivojlanadi. Masalan, “shahar muhitida ekologik dizayn” mavzusida loyiha ishlab chiqish jarayonida talaba nafaqat kompozitsion yechim topadi, balki tabiat, inson va san'at o'rtasidagi uyg'unlikni badiiy tahlil qiladi. Shovdirov S. (2024) Navoiy viloyatidagi

ekologik dizayn tajribasi misolida innovatsion yondashuvlarning o'quvchilarda ijodiy tafakkur va estetik idrokni rivojlantirishdagi ijobiy ta'sirini ilmiy asosda isbotlagan.

Raqamli texnologiyalar ham ijodiy fikrlashni rivojlantirishning muhim vositasiga aylangan. Grafik dizayn dasturlari, 3D-modellashtirish, virtual ekspozitsiyalar yaratish va raqamli chizmachilik vositalari talabalarga o'z g'oyalarini amaliyotda sinab ko'rish imkonini beradi. Masalan, Adobe Photoshop, CorelDRAW, SketchUp, Procreate, Canva kabi dasturlarda ishlash jarayonida talaba ranglar uyg'unligi, kompozitsion markaz va tasvir muvozanatini ongli ravishda o'rganadi. Bunday mashg'ulotlar ijodiy tajriba almashinuvi, o'z-o'zini tahlil qilish va kasbiy o'zini anglash jarayonini kuchaytiradi.

Innovatsion yondashuvlarning samarasi, eng avvalo, ta'lim jarayonida talabalarining faol ishtirokini oshirish bilan belgilanadi. O'qituvchi dars davomida shunchaki ma'lumot yetkazuvchi emas, balki talaba bilan birga izlanadigan, muhokama qiladigan hamkor sifatida qatnashadi. Bu esa o'quvchi shaxsining faolligini, javobgarligini va o'z fikrini asoslash madaniyatini shakllantiradi. Natijada, o'quv jarayoni bir tomonlama bilim berishdan ijodiy hamkorlik asosidagi o'zaro ta'sir tizimiga aylanadi.

Bunday o'zgarishlarning psixologik va pedagogik jihatdan ahamiyati ham kattadir. Talaba o'z fikrini erkin ifoda etish, g'oyasini asoslash, xatolarini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa uning ichki motivatsiyasini oshiradi, ijodiy faoliyatga nisbatan qiziqishini kuchaytiradi. Shovdirov S.A. (2017, 2023) tadqiqotlarida aynan shu jihat — talabaning shaxsiy motivatsiyasi va estetik tafakkuri o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik — badiiy kompetensiyani shakllantirishda hal qiluvchi omil ekanini ta'kidlaydi.

Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo'llashda individual yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir talabada fikrlash sur'ati, idrok darajasi, estetik qarash va texnik ko'nikma turlicha bo'ladi. Shu sababli o'qituvchi darsni tashkil etishda shaxsiy qobiliyat va qiziqishlarni inobatga olishi kerak. Masalan, ayrim talabalar kompyuter grafikasi orqali yaxshi natijalarga erishsa, boshqalar an'anaviy chizmachilik yoki kollaj texnikasida ijodiy imkoniyatlarini namoyon etadi. Innovatsion yondashuvning kuchi ham shundaki — u turli o'quv uslublarini birlashtiradi va har bir talabani o'z salohiyatini namoyon etishga undaydi.

Badiiy ta'limda innovatsion metodlar nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki mantiqiy va abstrakt fikrlashni ham rivojlantiradi. Masalan, interaktiv mashg'ulotlarda o'qituvchi kompozitsion elementlarni tahlil qilishni vizual misollar orqali tushuntiradi. Bu jarayonda talaba shakl, chiziq, rang va fazoviy nisbatlarning o'zaro bog'liqligini amaliy misollarda anglaydi. Keyinchalik esa bu bilimni o'z ijodiy loyihasida qo'llaydi. Shovdirov S. A. (2023) o'z ilmiy ishida aynan shu yo'nalishda — talabalarining

mantiqiy va abstrakt fikrlashini shakllantirish orqali ularning badiiy savodxonligini oshirishga e'tibor qaratgan.

Innovatsion ta'lim jarayonining samaradorligi shundaki, u o'qitish, tarbiya va rivojlantirish vazifalarini bir vaqtda bajaradi. Talaba nafaqat ma'lumot oladi, balki ijodiy jarayonning faol ishtirokchisiga aylanadi. Raqamli texnologiyalar va interaktiv platformalar yordamida u o'z ishini baholaydi, tahlil qiladi va o'z-o'zini takomillashtirishga intiladi. Shu orqali o'quv jarayonida refleksiv yondashuv shakllanadi — ya'ni talaba o'z faoliyatini tahlil qilib, keyingi bosqichlarda xatolarni to'g'rilash va yangi g'oyalarni ishlab chiqishga o'rganadi.

O'tkazilgan kuzatuv va amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda talabalarning ijodiy faolligi 35–40 foizga ortadi, ularning kompozitsion tafakkuri esa an'anaviy ta'limga nisbatan tezroq shakllanadi. Talabalar o'z g'oyalarini mustaqil ravishda amalga oshirishga intiladi, badiiy tahlil va baholash ko'nikmalari mustahkamlanadi. Bu natijalar Shovdirov S.A. (2023–2025) tomonidan ilgari surilgan ilmiy xulosalar bilan hamohangdir.

Shunday qilib, innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish san'at ta'limining sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Ular talabalarning mustaqil o'rganish faoliyatini faollashtirib, ijodiy va kompozitsion tafakkurni chuqurlashtiradi, badiiy-kasbiy kompetensiyani shakllantirishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etish san'at ta'limining sifatini oshirishda, ayniqsa talabalar ijodiy tafakkuri va kompozitsion fikrlashini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish faqat vosita sifatida emas, balki yangi didaktik muhitni shakllantiruvchi tizim sifatida qaralmoqda. Bunday yondashuv o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni kuchaytirib, o'quvchi shaxsining faol ijodiy subyektga aylanishiga xizmat qiladi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida “flipped classroom” (teskari sinf), “project-based learning” (loyihaviy o'qitish), “mixed learning” (aralash o'qitish) va raqamli simulyatsiyalar kabi metodlar talabalarning mustaqil o'rganish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali natijalar bermoqda. Ayniqsa, tasviriy san'at yo'nalishida bu yondashuvlar kompozitsion tafakkurni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Kompozitsion fikrlash — bu nafaqat san'at asarining tuzilishini anglash, balki badiiy g'oya, shakl, rang va ritm uyg'unligini yaratish qobiliyatidir. Shu boisdan ham, san'at ta'limida kompozitsion fikrlashni rivojlantirish uchun interaktiv vositalardan foydalanish talab etiladi.

Shovdirov S.A. (2024, 2025) tadqiqotlarida innovatsion texnologiyalar yordamida badiiy-kompozitsion faoliyatni tashkil etish talabalarning kasbiy o'sishiga ijobiy ta'sir

ko'rsatishini ilmiy asoslab bergan. Unga ko'ra, raqamli dizayn vositalari orqali mashg'ulotlarni olib borish, talabalarni ijodiy loyihalar yaratishga yo'naltirish, ularni tahliliy fikrlashga undash san'at ta'limining samaradorligini sezilarli oshiradi. Ayniqsa, "flipped classroom" texnologiyasi asosida tashkil etilgan darslarda talabalar nazariy bilimlarni mustaqil o'zlashtiradi, dars jarayonida esa o'qituvchi bilan birgalikda amaliy ijodiy faoliyatga kirishadi. Bu esa ularda tashabbuskorlik, mas'uliyat va badiiy tafakkur sifatlarini kuchaytiradi.

Innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar jarayonida talabalarda raqamli savodxonlik ham rivojlanadi. Zamonaviy dizayn dasturlari, vizual kontent platformalari va grafik tahrirlovchi vositalardan foydalanish o'quvchilarning texnik malakasini oshiradi. Shu bilan birga, ular kompozitsion muvozanat, rang uyg'unligi, perspektiva, ritm va kontrast kabi badiiy tushunchalarni amaliy jarayonda o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

San'at ta'limida innovatsion yondashuvlarning samaradorligi, birinchi navbatda, o'qituvchining metodik tayyorgarligi va texnologik savodxonligiga bog'liqdir. Pedagog raqamli vositalardan samarali foydalana olsa, o'quv jarayonini faollashtiradi, talabalarni mustaqil izlanishga, ijodiy fikr bildirishga yo'naltiradi. Shu ma'noda, Shovdirov S.A. va Ibraimov X. (2023) tomonidan ilgari surilgan "o'quvchilarda san'at savodxonligini shakllantirishda tadqiqotchilik yondashuvini kuchaytirish" g'oyasi innovatsion ta'lim modelining poydevori sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Kompozitsion fikrlashni shakllantirishda virtual muhit va raqamli platformalar ham keng imkoniyatlar yaratmoqda. Masalan, 3D modellash, raqamli galereyalar, onlayn interaktiv ekspozitsiyalar talabalarni san'at asarlarini yangi vizual formatlarda tahlil qilishga o'rgatadi. Ular o'z ishlarini raqamli ko'rinishda yaratish va taqdim etish jarayonida estetik baholash, konstruktiv fikr bildirish, badiiy g'oyani ifodalash kabi ko'nikmalarni o'zlashtiradilar. Bunday amaliy faoliyat kompozitsion tafakkurning chuqur shakllanishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Shuningdek, innovatsion texnologiyalar talabalarning refleksiv tafakkurini rivojlantiradi. Dars jarayonida talabalar o'z ishlarini tahlil qiladi, ularni baholaydi, hamkasblari bilan muloqot orqali fikr almashadi. Bu jarayon o'z-o'zini nazorat qilish va o'z ustida ishlash malakalarini shakllantiradi. Kompozitsion fikrlash faqat badiiy tasavvur emas, balki tanqidiy, tahliliy va refleksiv fikrlashni ham talab etadi. Shu sababli, raqamli va interaktiv texnologiyalar bu ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Innovatsion yondashuvlarning samarali joriy etilishi uchun ta'lim muassasalari moddiy-texnik bazasi, o'quv resurslari va pedagoglarning malakasi yetarli darajada bo'lishi zarur. Shu bilan birga, o'qituvchilar uchun doimiy ravishda malaka oshirish

kurslarini tashkil etish, ularni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, raqamli metodikalardan foydalanish ko'nikmasini mustahkamlash zarur.

Bundan tashqari, ta'lim jarayonida loyiha asosidagi o'qitish yondashuvi (project-based learning) kompozitsion fikrlashni rivojlantirishda eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Talabalar biror badiiy loyiha ustida jamoaviy ishlaganda, ularning o'zaro muloqoti, fikr almashuvi, estetik baholash qobiliyati kuchayadi. Bunda o'qituvchi rahbar sifatida yo'l-yo'riq beradi, ammo ijodiy jarayonni to'liq talabalarning tashabbusiga topshiradi. Natijada, talabalar o'z g'oyalarini mustaqil himoya qilish, kompozitsion yechimlarni izlab topish, estetik muvozanatni his etish kabi amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarning samarali tatbiqi talabalarda kasbiy kompetensiyani shakllantirish bilan bir qatorda, ularning shaxsiy fazilatlarini ham rivojlantiradi. Ular o'z ijodiga mas'uliyat bilan qarashni, zamonaviy texnologiyalarni ijodiy maqsadda qo'llashni, san'atni ijtimoiy qadriyat sifatida anglashni o'rganadilar. Bu esa nafaqat ularning badiiy, balki ma'naviy kamolotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, kompozitsion fikrlashni shakllantirish jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo'llash san'at ta'limining mazmunini yangilaydi, o'quv jarayonini interaktiv, ijodiy va shaxsga yo'naltirilgan tizimga aylantiradi. Raqamli vositalar, interaktiv metodlar va loyihaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan darslar talabalarning badiiy-kasbiy kompetensiyasini takomillashtiradi, ularni mustaqil fikrlaydigan, estetik tafakkurga ega ijodkor shaxs sifatida shakllantiradi. Shu boisdan, innovatsion texnologiyalarni san'at ta'limiga integratsiyalash nafaqat metodik yangilik, balki pedagogik zarurat sifatida e'tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov, S. A. (2017). *Podgotovka budushchikh uchiteley k issledovatel'skoy deyatel'nosti*. Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka, 2, 109–110.
2. Shavdirov, S. A. (2017). Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. *Eastern European Scientific Journal*, 1, 131–134.
3. Shovdirov, S. (2024). Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region. *E3S Web of Conferences*, 587, 02016.
4. Shavdirov, S. (2025). Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. *AIP Conference Proceedings*, 3268(1), 070035.
5. Ibraimov, X., Shovdirov, S. (2023). Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. *Science and Innovation*, 2(B10), 192–198.

6. Rustamova, M. (2022). Innovation in Art Education: Socio-Cultural Competence and Aesthetic Development. *Pedagogical Innovations Journal*, 5, 35–42.
7. Abdullaeva, L. (2021). *Methodology for Assessing Socio-Cultural Competence in Art Education*. Tashkent: Fan va Ta'lim.